

Školstvo v stredoveku

Václav Oliva

12. decembra 2019 ✚ *História* ✚ *Život v stredoveku*

Základné vzdelanie

Prvý krok k organizovaniu školstva sa uskutočnil v dobe Karla Veľkého a to tým, že r. 826 nariadil pápež Eugenius II., aby pri každom biskupskom kostole bola zriadená škola, avšak už na koncile v Konštantínopole r. 680 bolo ustanovené, ba nariadené, že „všetci kňazi majú na miestach, kde vedú duchovnú správu, v dedinách a mestách, zriaďovať školy, aby deti veriacich, ktorí sú im zverení, boli vyučované v základných vedomostiach.“

Zásady, ktoré Cirkev o vyučovaní hlásala a šíрила, boli stanovené na synode v Aachene r. 789 za ríšsky zákon a ríšske kniežatá dbali usilovne o jeho plnenie. Cisár Karol Veľký veľmi dbal na rozkvet školstva a hlbšie vzdelávanie ľudstva. Biskupi a kňazi boli ustavične povzbudzovaní k plneniu tohto požehnania tak na zhromaždeniach ako aj na konciloch.

Vojnami a vojenskými výpravami v 8. a 9. stor. bol vývoj školstva zabrzdený, aj keď nie nadobro. Pomaly, ale isto pokračovala Cirkev v šírení vzdelanosti školami a nakoniec nariadila na jedenástom všeobecnom koncile v Ríme, roku 1179 pod vedením pápeža Alexandra III.:

„Pretože Cirkev Pána má o telesné, ako aj o duchovné potreby svojich dietok sa starať ako matka, aby chudobným, ktorí sa nemôžu spoľahnúť na otcovskú podporu, nechýbali príležitosti naučiť sa čítať, písať a vzdelávať sa, tak pri každom katedrálnom chráme má byť magistrovi (t. j. učiteľovi), ktorý klerikov bezplatne vyučuje, pridelené dostatočné benefícium, aby vyučujúci netrpel žiadnu núdzu a učiacim sa nebola zahataná cesta k dosiahnutiu vedomostí.“

Aj pri iných kostoloch a kláštoroch sa má stať to, čo je potrebné. Za pripustenie k vyučovaniu sa nesmie žiadať žiadna odmena či dar a nikomu, kto je schopný, sa nesmie odoprieť učiteľský úrad. Kto sa proti tomuto nariadeniu prehreší, stratí všetky svoje cirkevné príjmy.“

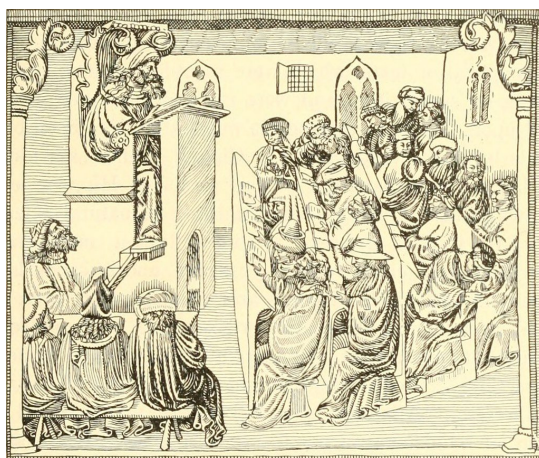
Ďalším krokom k rozvoju školstva je 11. kánon všeobecného koncilu za Inocenta III. r. 1215. Dovtedy platiace ustanovenia boli potvrdené a k nim bolo pridané, že nielen pri každom biskupskom kostole, ako to bolo doposiaľ, ale pri každom farskom kostole sa má zriadiť škola, hlavne tam, kde sú na to prostriedky. Tým bolo zriadenie farských škôl, ktoré sa už na mnohých miestach nachádzali, uznané zákonom a zaistené pre celú Cirkev, t. j. pre celý, vtedy civilizovaný svet.

Stredoveké školy boli teda štvorakého druhu: kláštorne, katedrálné, nadačné a farské. Každý z týchto ústavov sa delil na vyšší a nižší. V nižšej škole, ktorá bola určená pre všetky deti, sa vyučovalo čítanie, písanie, počty a spev a, samozrejme, náboženstvo. Na čítanie sa používali tabuľky alebo lístky, na ktorých boli napísané písmená. Na písanie sa používali dosky potiahnuté voskom, do ktorých sa písalo rydlom.

Počty sa vyučovali na prstoch a podľa ich rozličných polôh pri natiahnutí, ohnutí, sklonení a pod. Písomne sa počítalo zle, pretože sa používali latinské cifry – písmená. Arabské číslice sa zaviedli až v 12. storočí. Po základnom vyučovaní nasledovalo vyššie štúdium siedmich slobodných umení.

Cirkev zaväzovala vo svedomí rodičov, aby usilovne posielali svoje deti do školy. V katechizme minoritu Dietricha Koeldeho, vytlačenej v roku 1470, v kapitole o povinnostiach rodičov k deťom sa hovorí: „Deti sa majú čo najskôr do školy k šikovným majstrom posilať, aby sa naučili bázni Božej, odnaučili zlu a hriechu. Takí rodičia, ktorí nechcú, aby ich deti učiteľia trestali, ak konajú zle, tí sami zle konajú.“ Výsledkom toho bol veľký počet škôl.

Dôkaz, že v stredoveku prekvitalo množstvo farských škôl, sa dá ľahko dnes získať, pretože monografie jednotlivých miest sú hojne vydávané. Tak napr. na strednom Rýne boli krajiny okolo roku 1500, kde vo vzdialenosti 2 hodín vždy bola škola; ba aj dediny s 500 – 600 obyvateľmi ako Michaelstadt a pod. mali svoju školu. Palacký výslovne poznamenáva, že okolo roku 1400 bolo len v pražskej diecéze 640 škôl.

Zdroj: flickr.com

Vzdelávanie žien

Kresťanstvo povznieslo ženy a urobilo z nich to, čím sú dnes. Pohanstvo poznalo len výsady a uprednostňovanie mužského pohlavia; žena bola pohanstvom postavená na úroveň otroka. Až potom, keď sa žena – Rodička Božia – stala matkou Ježiša Krista, nášho Spasiteľa, začal svet, či lepšie povedané začali kresťania vzhliadať k Nej s väčšou úctou, láskou a oddanosťou. Táto úcta a láska sa preniesla potom na všetky ženy, ktoré prijatím kresťanstva už neboli viac otrokyňami ale duchovnými sestrami mužov.

Pretože stredovek sa staral o výchovu školskej mládeže a vyučovanie všeobecne, staral sa aj o výchovu a vyučovanie dievčat. Každý pomerov znalý dosvedčí, že podľa charakteru stredovekej doby mohlo sa vyučovanie a výchova dievčat konať jedine v kláštoroch u rehoľných sestier. Stovky mladých dievčat nachádzame pri jednotlivých ženských kláštoroch, čo nasvedčuje, že tu boli vyučované a vychovávané.

Protestant Hurter napísal: „Kláštory boli vychovávacími ústavmi, z ktorých mládež oboch pohlaví, aj keď nie tak všestranne vzdelaná ako dnes, predsa vychádzala do života zaopatrená onou vnútornou silou, ktorá dokázala zvádzať statočne boj so všetkými nehodami...“

Okrem toho, ako je možné dokázať, sa nachádzali dievčenské školy pred tzv. „reformáciou“ v Speyeri, Ueberlingu, Memmingu, Stuttgarte, Tuebingene, Siegene, St. Goare, Bambergu, Emerichu, Strassburgu a Osnabruecku.

Univerzity

Cirkev sa vždy starala o vedu a všemožne ju podporovala a hájila. Katedrálne a kláštorné školy vyučovali aj tie predmety, ktoré podľa nášho terajšieho názoru patria na univerzitu. Postupom času, obzvlášť od polovice 12. storočia, vyvíjali sa najvýznamnejšie vtedajšie školy do ústavov, ktoré pestovali výlučne vyššiu vedu. Tak vznikli univerzity.

Pretože univerzity vznikli v Cirkvi, zostávali s Cirkvou stále v úzkom spojení. Podľa vzniku boli univerzity cirkevnými korporáciami a preto ich vznik potvrdzovali pápeži a udeľovali im rôzne privilégia.

Jedna z najstarších univerzít bola v Paríži, kde vznikla z katedrálnej školy a z ústavu u sv. Viktora, sv. Genovévy a sv. Germana. Pápež Inocent III. zvláštnou formou a slávnostne uznal tento súhrnný vyučovací ústav za dielo a člena Cirkvi tým, že svojmu legátovi vo Francúzsku, kardinálovi Robertovi Courconovi, nakázal, aby: „pre práve vytvorenú školu vykonal zvláštne opatrenia.“

Týmto spôsobom boli vlastnosti učiteľov, knihy podľa ktorých sa malo prednášať, podmienky, za ktorých mohli učitelia teológie nastúpiť, ako aj povinnosti študentov, podriadené pápežskému dohľadu a od neho ustanovené.

Pápeži ustanovovali univerzitám zvláštnych kancelárov a od doby Inocenta III. rozličnými zákonmi a nariadeniami univerzity podporovali. Pri sporoch medzi študentami a učiteľmi rozhodovali pápeži; pápeži dávali univerzitné zákony, v ktorých sa ukazuje veľká starostlivosť o vedu.

Zdroj: wikipedia.com

Ďalším dôkazom, že univerzity vznikli z cirkevného popudu je, že skúšky hlásiacich sa profesorov a rozhodnutia o nich, ktorými boli dané profesorom povolenie, aby mohli vyučovať, sa konali ak nie pred biskupom, tak aspoň pred kňazom, ktorý stál na čele ústavu, alebo sa výsledok oznamoval jeho menom.

Voľba alebo inštalácia rektora sa konala buď v biskupskom alebo inom kostole.

Pretože kláštory boli v stredoveku skoro jedinými ústavmi a miestami vedy, vyučovali na univerzitách väčšinou rehoľníci. Muži vyznačujúci sa veľkou vzdelanosťou mávali stovky, ba tisíce poslucháčov, vo všetkých oboroch ľudského poznania. Boli to obzvlášť dominikáni a františkáni, ktorí svojimi kňazmi obsadzovali univerzitné katedry. Je vhodné pripomenúť aspoň svätého Tomáša Akvinského a svätého Bonaventúru.

Duchovenstvo, tak nižšie ako vyššie, šľachta, králi, mešťania i sedliaci zanechávali univerzitám veľké dedičstvá. Nespočetné sú zanechané dary pre chudobných študentov, z ktorých mnohé sa zachovali až podnes.

Univerzity boli teda v prvom rade výplodom kresťanskej obetavosti a lásky. Boli zdrojom vyššej kultúry a najmocnejšou pákou rozvoja ľudu, tak v ohľade hospodárskom, ako aj duchovnom.

Cirkev sa fundáciami starala, aby všetci mohli používať dobrodenie univerzít. Paulsen potvrdzuje o chudobných študentoch, že všetci sa im ponáhľali uľahčiť osud a prispieť im: „Pri všetkých cirkevných, t. j. pri všetkých verejných školách, tak kláštorných, ako aj nadačných, pri mestských a vysokých školách, sa tešili chudobní študenti, ako hovoria aj stanovy viedenskej univerzity, privilégium dobrej vôle. Boli zadarmo vyučovaní, ba pripúšťaní k imatrikulácii a promóciám.

Všade vládol cirkevný názor, že vyučovať a dávať tituly za peniaze je simónia, aj keď ten, kto peniaze vzal sa nedopúšťal hriechu. Veľké množstvo nadácií, nie nejaké chudobné almužny, ale ústavy na prijatie a vydržiavanie chudobných študentov sa nachádzali pri všetkých školách a univerzitách.“

Nesprávny názor o stredovekých školách by mal ten, kto by sa domnieval, že na nich študovali len tí, ktorí sa chceli venovať len teológii alebo vstupovali do kláštorov, či že sa v stredovekých školách vyučovala len teológia. Všetko vyučovanie bolo síce „preniknuté kresťanským duchom; žiak sa učil náboženstvo ako základ všetkého ľudského života a podklad všetkej pravej vzdelanosti, ale popri tom sa zaoberal všetkými vtedy známymi vednými odbormi a nadobudol lásku ku všetkým vedám“ (Janssen).

Je isté, že Cirkev je najstaršou spoločenskou organizáciou, ktorá sa vždy, všade a všemožne starala o povznesenie blaha svojich veriacich, a teda tiež o vedu, pretože veda veľmi, aj keď nie jedine ona, prispieva k blahu ľudstva. Opak môžu tvrdiť len ústa ohováračské a nešľachetné.

URL adresa článku: <http://christianitas.sk/skolstvo-v-stredoveku/>